

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....9

GİRİŞ..... Osman Horata 11

I. KAYNAKLAR

Osman Horata

A. Edebî Eserler.....25

1. Divanlar.....25

2. Mesneviler.....28

3. Şiir Mecmuaları.....29

4. Mensur Eserler.....29

B. Edebiyat Bilgi ve Teorisiyle İlgili Eserler.....30

C. Biyografik Eserler.....35

Ç. Ansiklopediler.....39

D. Kavram ve Terim Ansiklopedileri / Sözlükleri.....42

E. Sözlükler.....43

F. Edebiyat Tarihleri.....49

G. Antolojiler.....54

Ğ. Kataloglar.....56

II. DİVAN ESTETİĞİ..... Muhsin Macit 63

III. TARİHÎ GELİŞİM

Mustafa İsen - Osman Horata

A. XIII-XIV. Yüzyıl.....74

B. XV. Yüzyıl.....91

C. XVI. Yüzyıl.....108

Ç. XVII. Yüzyıl.....136

D. XVIII. Yüzyıl.....166

E. XIX. Yüzyıl.....187

IV. SES YAPISI

Muhsin Macit

A. Âhenk Nedir?.....	211
B. Âhengi Sağlayan Unsurlar	213
1. Söz Tekrarları.....	214
2. Ses Tekrarları.....	216
3. Ritim.....	221
a. Aruz.....	222
b. Kafiye ve Redif.....	233

V. NAZIM ŞEKİLLERİ

Filiz Kılıç

A. Beyitlerden Oluşan Nazım Şekilleri	246
1. Tek Kafiye Olan Nazım Şekilleri.....	246
a. Kaside.....	246
b. Gazel.....	254
c. Müstezat.....	260
ç. Kıt'a	263
2. Ayrı Kafiye Olan Nazım Şekli	264
Mesnevî.....	264
B. Bendlerden Oluşan Nazım Şekilleri	270
1. Tek Bendli Nazım Şekilleri.....	270
a. Rubâî.....	270
b. Tuyug.....	271
2. Çok Bendli Nazım Şekilleri	272
A. Musammatlar.....	272
1. Murabba	272
2. Terbî.....	275
3. Muhammes.....	276
4. Tardiye.....	277
5. Tahmîs.....	278
6. Taştîr.....	278
7. Müseddes.....	279
8. Tesdîs.....	280
9. Müsebbâ ve Tesbî.....	280
10. Müsemmen ve Tesmin.....	281
11. Mütessa ve Tetsî.....	282

12. Mu'aşşer ve Ta'şîr	282
13. Terkîb-bend	283
14. Tercî-bend	287

VI. TÜRLER

Mustafa İsen

A. Gazavatnâme	295
B. Hicviye	296
C. Hilye	296
Ç. Kısas-ı Enbiyâ	297
D. Kırk Hadis	297
E. Kıyafetnâme	297
F. Lügaz	298
G. Mersiye	298
H. Mevlid	300
I. Mi'raciye	301
İ. Muammâ	301
J. Münâcât	302
K. Münâzara	304
L. Münşeât	305
M. Na't	305
N. Nazîre	307
O. Sakî-nâme	308
Ö. Sefaret-nâme	309
P. Seyahat-nâme	309
R. Sûr-nâme	309
S. Şarkı	310
Ş. Şehrengiz	310
T. Tevhîd	311
U. Tezkire	312

VII. EDEBÎ SANATLAR

İsmail Hakkı Aksoyak - Muhsin Macit

A. Mecazla İlgili Sanatlar	323
1. Teşbîh	323
2. İstiâre	326
3. Kinâye	329
4. Mecâz	330

5. Mecâz-ı Mürsel.....	330
6. Teşhîs.....	331
7. İntak.....	331
B. Anlamla İlgili Sanatlar.....	332
1. Tevriye ve İhâm.....	332
2. İstihdâm.....	333
3. Tenâsüb.....	333
4. Leff ü neşr.....	335
5. Mübâlağa.....	336
6. Hüsn-i Talîl.....	338
7. Tezat.....	338
8. Rücû.....	339
9. Tecâhül-i Arif.....	340
10. İstifhâm.....	340
11. Telmîh.....	341
12. İrsâl-i mesel.....	342
C. Söz İle İlgili Sanatlar.....	343
1. Aks.....	343
2. Kalb.....	344
3. Tarsî.....	345
4. Cinas.....	345
5. İştikâk.....	348
Ç. Harf ve Yazı İle İlgili Sanatlar.....	349

VIII. METİN ŞERHİ..... İsmail Hakkı Aksoyak 353

IX. MUHTEVA YAPISI

İsmail Hakkı Aksoyak

A. Din ve Tasavvuf.....	365
B. Sosyal Hayat.....	367
C. Aşık ve Maşuk.....	370
Ç. Kozmik Âlem.....	376
D. Tabiat.....	379

X. ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI

Muhsin Macit

A. Metin Neşri.....	384
B. Metinler Şerhi ve Tahlîli.....	388

C. Kataloglar.....	389
Ç. Süreli Yayınlar.....	390
D. Bilimsel Toplantı ve Kongreler.....	392

XI. GELENEK VE MODERN ŞİİR

Muhsin Macit

A. Ritim.....	399
B. Tasavvuf.....	400
C. Mazmun ve Hayal Dünyası.....	402

EKLER.....405

- "Divan Edebiyatı Kimin?" (Orhan Şaik Gökyay).....	405
- "Alman Gözüyle Divan Edebiyatı" (Annemarie Schimmel).....	421
- "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar: Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış" (Prof. Dr. Mustafa İsen).....	429
- "Divan Şairi Kimdir?" (Prof. Dr. Cemal Kurnaz).....	437
- "Bir Beyitin Çevresinde" (Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu).....	439
- "Necatî Bey" den Bakî'ye 'Döne Döne'" (Prof. Dr. Osman Horata).....	445
- "Tuna Kasidesi'nin Düşündürdükleri" (Doç. Dr. Filiz Kılıç).....	475

KİŞİ ADLARI İNDEKSİ.....493

ESER ADLARI İNDEKSİ.....515

ÖNSÖZ

Ülkemizde ayrıntılarla ilgili konularda çok sayıda yayın bulunmakla birlikte genel öğretici nitelikte çalışmalara çok fazla rastlanmıyor. Bu eksiklikten hareketle *Grafiker Yayınevi*, sosyal bilimlerin değişik alanlarıyla ilgili bir dizi el kitabının hazırlanmasına karar verdi. Sözü edilen çalışmaların ilki olan bu kitap, eski Türk edebiyatı ya da daha yaygın adıyla divan edebiyatı hakkında beklentilere pratik anlamda cevap vermek amacıyla kaleme alındı. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*'nda genelden özele doğru bir yöntem izlendi: Girişte sanatın doğuşu ve gelişimi, ana çizgileriyle verilmeye çalışılmış; bunu edebiyatın kaynakları, estetik anlayışı, tarihî gelişimi, ses yapısı, nazım şekilleri, türler, edebî sanatlar, metin şerhi ve muhteva yapısı kısmı takip etmiştir. Konu sadece tarihî boyutuyla değerlendirilmemiş, günümüzde eski Türk edebiyatı çalışmaları ve bu geleneğin geleceği ile ilgili düşünceler de ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Ekler adlı son bölümde ise eski Türk edebiyatı üzerine birkaç yazıya yer verilmiştir. Kısacası bu kitapla okuyucunun eski Türk edebiyatı hakkında en son bilgileri sağlıklı bir şekilde edinmesine ve doğru değerlendirmeler yapmasına yardımcı olunmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hedef kitlesi, edebiyata ilgi duyan genel okuyucu ile üniversite düzeyinde Eski Türk Edebiyatı dersini alan öğrencilerdir. Özellikle klâsik kültüre ilgi duyan kitleler de göz önünde tutularak ele alınan konularda ayrıntıya girilmekten kaçınılmış, mümkün olduğu kadar yalın bir anlatım tercih edilmiştir. Her bölümün sonunda o konu ile ilgili önemli kaynaklara yer verilmiştir.

Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, yazarlar listesinden de kolayca anlaşılacağı gibi bir ekip çalışmasının ürünüdür. Başlangıçtan itibaren ekibimiz bakış açısı, yöntem ve üslûp konusunda birliktelik gayreti içinde olmuş; bu baskıya kadar gelen bölümler arasındaki farklılıklar en aza indirilmiştir.

Eski Türk Edebiyatı El Kitabı'nın editörlüğü ile "Tarihi Gelişim" (başlangıçtan XVIII. yüzyıla kadar) ve "Türler" bölümünü İsen; "Giriş",

“Kaynaklar”, XVIII. ve XIX. yüzyılla ilgili tarihî gelişim bölümünü Horata; “Divan Estetiği”, “Ses Yapısı”, “Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları”, “Gelenek ve Modern Şiir” konularını Macit; “Nazım Şekilleri”ni Kılıç; “Metin Şerhi” ve “Muhtava Yapısı”nı Aksoyak, “Edebi Sanatlar” bölümünü Macit ve Aksoyak birlikte hazırladı.

Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, gösterilen ilgi sonucu onuncu baskısına ulaştı. Her baskıda da yeniden gözden geçirildi. İlgi gösteren meslektaşlarımıza teşekkür ediyoruz.

Mustafa İsen